

Маринів Наталія Анатоліївна
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри фінансового права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Васільєва Валерія Анатоліївна
аспірантка 3 року навчання
кафедри фінансового права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЄКТІВ І ПРАВОВИХ РИЗИКІВ

Наукова робота присвячена дослідженню нормативно-правового регулювання віртуальних активів, зокрема аналізу термінології, яка міститься в двох зареєстрованих законопроектах щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні. Досліджено відмінність у дефініціях поняття віртуальний актив у законопроектах та Законі України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 №2074-IX (далі - Закон України №2074-IX). Визначено потенційний ризик прийняття наявної редакції одного із законопроектів.

Ключові слова: віртуальний актив, криптовалюта, ринки криптоактивів, термінологія, законопроект.

У Географічному звіті про криптовалюту 2024, який містить дослідження різних частин світу, зазначається, що Україна займає 6 місце у глобальному індексі прийняття криптовалют [1, с. 4].

Ринок віртуальних активів в Україні продовжує стрімко зростати попри або ж завдяки неврегульованості сфери обігу віртуальних активів. Однак, слід зазначити, що є формування якісного нормативно-правового регулювання в цій царині відповідно до кращих світових практик є вкрай необхідним.

Наразі в Україні відсутній нормативно-правовий акт, який би регламентував обіг віртуальних активів. Разом з тим, 22 березня 2024 року Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ) оприлюднено Оновлену програму щодо України, у якій, зокрема, зазначається, що наявна станом на весну 2024 року правова база щодо віртуальних активів може створювати ризики для цінової стабільності та ефективності грошово-кредитної політики. Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) підготують оновлення законодавства за підтримки та консультацій з фахівцями МВФ. Завершити цей процес планується

до кінця грудня 2024 року, щоб адаптувати правове регулювання до передових міжнародних стандартів [2, с. 106].

У 2023 році було прийнято Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського парламенту та Ради про ринки криптоактивів (далі – Регламент МіСА), який встановлює гармонізовані правила для криптоактивів на рівні Європейського Союзу.

З огляду на вищезазначене та наданий Україні статус кандидата на вступ до ЄС, варто проаналізувати зареєстровані законопроекти, зокрема, на предмет відповідності термінології МіСА, враховуючи, що Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-ІХ, прийнятий 17 лютого 2022 року, який міг би наблизити Україну до визнання віртуальних активів частиною економічної системи держави, досі не набрав чинності через невнесення відповідних змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з ними.

Так, 7 листопада 2023 року було зареєстровано законопроект №10225, який здебільшого ґрунтується на проекті НКЦПФР, що був представлений 14 червня 2023 року в рамках Консультаційної ради НКЦПФР з питань регулювання віртуальних активів [3].

Через 10 днів після реєстрації законопроекту №10225, було зареєстровано ще один – альтернативний законопроект №10225-1, який позиціонується як проект, розроблений Міністерством цифрової трансформації [3].

Законопроект №10225 здебільшого відтворює термінологію та підходи Регламенту МіСА. Разом з тим, законопроект №10225-1 щодо вищезазначених питань повторює положення Закону України №2074-ІХ, який не набрав чинності, з деякими незначними змінами.

Відповідно до ст. 4 законопроекту №10225, основоположне визначення поняття віртуального активу сформульоване як цифрова річ, що може передаватися та зберігатися в електронному вигляді з використанням технології розподіленого реєстру або іншої подібної технології [4].

У п. 4 ч. 1 ст. 1 законопроекту №10225-1 зазначається, що віртуальний актив є різновидом цифрової речі, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів [5].

До прикладу у Законі України №2074-ІХ міститься у п. 1 ч. 1 ст. 1 майже ідентичне визначення поняття віртуальних активів¹, що й у законопроекті

¹ Віртуальний актив - нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний

№10225-1. Відмінність полягає лише у тому, що у Законі України №2074-IX наявна чітка вказівка, що віртуальний актив – це нематеріальне благо [6].

Дефініція терміну віртуальні активи, запропоноване в законопроекті №10225-1, надалі не відповідає вимогам Регламенту МіСА, що, у свою чергу, ускладнить імплементацію Crypto-Asset Reporting Framework [3].

З моменту прийняття Закону України №2074-IX від 17 лютого 2022 року минуло майже 3 роки, а тому логічним є як «моральна застарілість» положень, які так поки і не набули чинності, так і розвиток суспільних відносин у царині віртуальних активів, які потребують оновленого регулювання.

Таким чином, вважаємо, що попри наявність альтернативного законопроекту №10225-1 за основу варто брати зміст законопроекту №10225, який здебільшого відповідає як сучасним викликам, так і вимогам Регламенту МіСА.

Отже, Україна вже не перший рік лідирує в різних рейтингах щодо криптовалют, а ринок віртуальних активів постійно збільшується. Хоча відсутність нормативного регулювання не є вагомою перепорою для учасників ринку віртуальних активів, однак така ситуація зумовлює певні ризики для економічної стабільності України.

МВФ вбачає необхідність у вжитті заходів щодо формування нормативної бази в сфері обігу віртуальних активів. Наявність часових рамок у державних регуляторів породжує надію на зміну статусу одного із зареєстрованих законопроектів на статус «чинний Закон України».

Аналіз деяких положень законопроектів №10225 та №10225-1, а також Закону України №2074-IX допоміг ідентифікувати певну невідповідність термінології, що міститься в Регламенті МіСА.

Таким чином, з метою виконання вимоги МВФ варто удосконалити законопроект №10225, врахувавши наявні зауваження та практику інших держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. The 2024 Geography of Crypto Report. URL: <https://www.chainalysis.com/wp-content/uploads/2024/10/the-2024-geography-of-crypto-report-release.pdf>.

2. Ukraine: Third Review of the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility, Requests for a Waiver of Nonobservance of Performance Criterion, and Modifications of Performance Criteria- IMF Country Report No. 24/78. URL:

актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (п.1.ст.1 Закону)[6].

<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/03/22/Ukraine-Third-Review-Under-the-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-546741>.

3. «Quo vadis»: як знайти баланс між пропозиціями щодо врегулювання ринку віртуальних активів в Україні. URL: <https://rates.fm/ua-uk/expert-opinion/quo-vadis-yak-znajti-balans-mizh-propoziciyami-shodo-vregulyuvannya-rinku-virtualnih-aktiviv-v-ukrayini-superechka-pro-imena/>.

4. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні № 10225 від 07.11.2023 URL: <https://itd.rada.gov.ua/15d06987-2578-4c64-bb5c-dc2153972695>.

5. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225-1 від 17.11.2023 URL: <https://itd.rada.gov.ua/8b87eb05-6b75-470e-85e5-86f58e70dbd3>.

6. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#top>.